Hi Bob,
Dank voor je uitnodiging om te reageren op het onderzoeksverslag ‘Vaderschap in de Pedagogische Basis’. Ik heb het thema en de bevindingen bekeken. Wat mij vooral aanspreekt, is dat het verslag zichtbaar maakt dat de discussie over vaderschap inmiddels een volgende fase in moet. We hoeven niet meer uitsluitend te onderbouwen dát vaders ertoe doen. De belangrijkere vraag is inmiddels: wat betekent die constatering voor de manier waarop wij onze zorg, hulpverlening, geboortezorg, scholen, gemeenten en welzijnsorganisaties daadwerkelijk organiseren?

Mijn belangrijkste conclusie is daarom:
‘Vaderinclusief werken’ moet zich ontwikkelen van een goede intentie tot een professionele en beleidsmatige norm.
Van ‘ouders’ benoemen naar beide ouders daadwerkelijk betrekken
In beleid, methodieken en professionele communicatie wordt veelal gesproken over ‘ouders’. In de dagelijkse praktijk blijkt echter dat nog regelmatig vooral de moeder wordt aangesproken, bevraagd en gezien als de primaire opvoeder. Deze discrepantie tussen inclusieve taal en feitelijk handelen vraagt om bewuste aandacht. ‘Vaderinclusief werken’ betekent niet dat vaders en moeders dezelfde rol moeten vervullen. Gelijkwaardigheid betekent immers niet gelijkvormigheid. Het vraagt wél van professionals dat zij vanaf het eerste contact bewust oog hebben voor beide ouders, actief nagaan welke rol ieder van hen vervult en zowel vader als moeder rechtstreeks aanspreken, informeren en betrekken. Daarmee wordt vaderbetrokkenheid geen toevallige uitkomst, maar een vanzelfsprekend onderdeel van professioneel en pedagogisch handelen.

Dit betekent dat professionals vanaf het eerste contact systematisch en onbevooroordeeld in kaart brengen wie rondom het kind een betekenisvolle opvoedende rol vervult. Daarbij staan onder meer de volgende vragen centraal:

- Wie zijn de voor het kind belangrijke opvoeders en verzorgers?
- Is de vader of tweede ouder rechtstreeks en tijdig geïnformeerd?
- Is zijn perspectief afzonderlijk gehoord en serieus meegewogen?
- Welke rol vervult hij momenteel en welke rol wil en kan hij in de opvoeding innemen?
- Welke praktische, relationele, sociale of institutionele belemmeringen beperken zijn betrokkenheid?
- In hoeverre kunnen professionele routines, aannames of organisatorische werkwijzen onbedoeld bijdragen aan uitsluiting of verminderde betrokkenheid?

‘Vaderinclusief werken’ vraagt daarmee om meer dan goede intenties. Het vereist een cultuuromslag in professioneel denken en handelen, ondersteund door concrete organisatorische keuzes. Niet alleen de taal, maar ook intakeprocedures, communicatie, bereikbaarheid, verslaglegging en besluitvorming moeten erop zijn ingericht dat beide ouders daadwerkelijk worden gezien, gehoord en betrokken. ‘Vaderinclusief werken’ wordt daarmee geen individuele keuze van de professional, maar een duurzaam verankerd uitgangspunt binnen de organisatie en de pedagogische praktijk.

1. Zorg en hulpverlening: maak de vader onderdeel van de standaard werkwijze
Bij jeugd-, gezins- en opvoedproblematiek zou het betrekken van vaders geen facultatieve handeling mogen zijn. Bij intake, diagnostiek, behandelplannen en evaluaties moet standaard worden vastgelegd wie de vader of tweede ouder is, welke rol deze persoon vervult en op welke wijze hij of zij

wordt betrokken. Wanneer een vader niet betrokken wordt, zou de professionele vraag niet alleen moeten zijn:
'Waarom komt deze vader niet?'
maar óók:
'Wat hebben wij als organisatie gedaan om hem daadwerkelijk te bereiken?'
Dat is een belangrijk verschil.

Organisaties kunnen bijvoorbeeld meten hoeveel vaders deelnemen aan intakegesprekken, ouderavonden, gezinsgesprekken en behandeltrajecten en de reden van hun afwezigheid analyseren. Daarmee wordt vaderbetrokkenheid niet alleen een visie, maar ook een kwaliteitsindicator.

2. Onderwijs: praat mét vaders, niet alleen over vaders
Scholen zijn een essentieel onderdeel van de pedagogische basis. Ook daar verdient het vanzelfsprekend betrokken zijn van vaders meer aandacht. Bij oudergesprekken, zorgbesprekingen, schoolactiviteiten en communicatie zou actief moeten worden voorkomen dat automatisch één ouder - vaak de moeder - het vaste aanspreekpunt wordt. Schoolcommunicatie kan beide ouders rechtstreeks bereiken, tenzij daar juridische of veiligheidsredenen tegen bestaan. Ook ouderavonden en activiteiten kunnen praktischer worden georganiseerd. Wie daadwerkelijk vaders wil bereiken, moet bijvoorbeeld kijken naar tijdstip, taalgebruik, vorm, locatie en de wijze waarop vaders worden aangesproken. Daarnaast zie ik ruimte voor positieve mannelijke rolmodellen binnen scholen, kinderopvang, jongerenwerk en sport.

3. Gemeenten: neem vaderparticipatie op in jeugd- en preventiebeleid
Gemeenten hebben vanwege hun verantwoordelijkheid voor jeugdbeleid, preventie, welzijn en de sociale basis een belangrijke sleutelpositie. Ik zou gemeenten aanraden om vaderparticipatie expliciet op te nemen in:

- Jeugd- en gezinsbeleid;
- De pedagogische/sociale basis;
- Kansrijke Start en de eerste 1000 dagen;
- Preventief jeugdbeleid;
- Wijk- en buurtprogramma's;
- Subsidiekaders voor welzijnsorganisaties;
- Inkoop en contractering van jeugd- en gezinszorg.

Daarbij zou een gemeente van gesubsidieerde of gecontracteerde organisaties mogen vragen hoe zij beide ouders bereiken en hoe zij 'vaderinclusief werken' aantoonbaar maken. Niet als administratieve verplichting, maar als kwaliteitsvraag.

4. Rijksoverheid: ontwikkel een landelijke agenda voor betrokken vaderschap
Het onderwerp raakt verschillende ministeries: VWS, OCW, SZW en ook beleid rond jeugd, preventie en kansengelijkheid. Wat momenteel ontbreekt, is voldoende samenhang.
Ik zie daarom meerwaarde in een landelijke beleidsagenda **Betrokken Vaderschap**, gekoppeld aan onder andere de pedagogische basis, geboortezorg, ouderschapsbeleid, onderwijs, arbeid en zorg en de Hervormingsagenda Jeugd. Daarbij hoort ook onderzoek. We weten inmiddels veel over het belang van betrokken ouderschap, maar er is nog relatief weinig structurele Nederlandse monitoring van vaderparticipatie.

Meet bijvoorbeeld periodiek:

- Betrokkenheid bij zwangerschap en geboorte;
- Gebruik van geboorte- en ouderschapsverlof;
- Deelname aan opvoedondersteuning;
- Betrokkenheid bij school;
- Bereik door jeugd- en welzijnsorganisaties;
- Ervaringen van vaders met professionele instanties.

Wat we niet meten, blijft gemakkelijk buiten beeld.

5. Geboortezorg: begin vóór de geboorte

De geboortezorg is misschien wel het belangrijkste beginpunt. Vaderschap begint niet op het moment dat het kind geboren wordt. De zwangerschap is ook voor de vader of partner een transitiefase naar ouderschap - de patrascentie die jij terecht beschrijft. Verloskundigen, kraamzorg, ziekenhuizen, jeugdgezondheidszorg en Kansrijke Start kunnen daarom vanaf het begin beide ouders aanspreken.

Niet uitsluitend:
'Hoe gaat het met moeder?'
maar ook:
'Hoe gaat het met jou als aanstaande vader?'
Wat verwacht je van het vaderschap?
Waar maak je je zorgen over?
Welke ervaring heb je zelf met je eigen vader?
Hoe verdelen jullie straks zorg en verantwoordelijkheid?
Weet je waar je hulp kunt krijgen wanneer het vaderschap zwaarder blijkt dan verwacht?
Daarmee kan de geboortezorg niet alleen de moeder-kindrelatie ondersteunen, maar vanaf het begin het gehele gezinssysteem versterken.

6. Welzijnswerk: ga naar de plekken waar vaders al zijn

Een ander belangrijk uitgangspunt is dat we niet uitsluitend moeten verwachten dat vaders naar bestaande hulpverlening komen. Professionals moeten ook naar vaders toe.
Denk aan:

- Sportverenigingen;
- Buurthuizen;
- Scholen;
- Moskeeën en kerken;
- Barbershops;
- Werkgevers;
- Vadergroepen;
- Culturele en maatschappelijke organisaties.

Voor sommige vaders voelt een formele instelling als een grote drempel, terwijl een gesprek in een vertrouwde omgeving wel mogelijk is. Daarbij zijn sleutelpersonen en ervaringsdeskundige vaders van grote betekenis.

7. Diversiteit serieus nemen
Er bestaat niet één type vader. Beleid moet rekening houden met jonge vaders, gescheiden vaders, alleenstaande vaders, stief- en pleegvaders, vaders met een migratieachtergrond, vaders in armoede, vaders met beperkte taal- of gezondheidsvaardigheden, vaders van kinderen met een beperking en vaders die zelf psychische of sociale problemen ervaren. Juist vaders die het meest van ondersteuning kunnen profiteren, worden door reguliere voorzieningen soms het minst bereikt. Inclusief vaderschapsbeleid vraagt daarom om differentiatie zonder te stereotyperen. Culturele achtergrond kan relevant zijn, maar een professional moet nieuwsgierig blijven naar de individuele vader en niet veronderstellen dat hij zijn opvoedrol op een bepaalde manier invult vanwege zijn afkomst.

8. Investeer in professionals
Een structurele verandering lukt alleen als opleidingen en organisaties professionals hierop voorbereiden. In opleidingen voor onder meer pedagogiek, sociaal werk, verpleegkunde, verloskunde, jeugdgezondheidszorg, psychologie en onderwijs zou aandacht moeten bestaan voor:

- Vaderinclusief werken;
- Vaderschap en de ontwikkeling van vaderindentiteit;
- Ouderschap en partnerschap;
- Diversiteit in vaderschap;
- Gesprekstechnieken gericht op mannen en vaders;
- Systeemgericht werken;
- Eigen vooroordelen en impliciete verwachtingen rondom moeder- en vaderschap.

Een professional die nooit geleerd heeft naar vaders te kijken, kan moeilijk worden verweten dat hij hen in de praktijk onvoldoende ziet. Daarom moet verandering ook in opleidingen beginnen.

9. Werk niet alleen vóór vaders, maar mét vaders
Dit vind ik misschien wel het belangrijkste beleidsprincipe.
Vaders moeten niet uitsluitend doelgroep zijn van beleid dat anderen over hen bedenken.
Laat vaders meepraten over:

- Onderzoek;
- Interventies;
- Communicatie;
- Opleidingen;
- Gemeentelijk beleid;
- Inrichting van hulpverlening;
- Evaluatie van voorzieningen.

Niet alleen als ervaringsdeskundige aan het einde van een traject, maar vanaf de ontwerpfase.
Nothing about fathers without fathers zou wat mij betreft een bruikbaar uitgangspunt kunnen zijn.
Van vaderparticipatie naar een vaderinclusieve pedagogische basis De grote waarde van jouw onderzoek zie ik uiteindelijk in het zichtbaar maken van een paradox. Vaders zijn een vanzelfsprekend onderdeel van het leven van heel veel kinderen, maar zijn institutioneel nog lang niet overal vanzelfsprekend onderdeel van onze pedagogische infrastructuur. De volgende stap moet daarom verder gaan dan afzonderlijke vaderprojecten. Het doel zou moeten zijn dat over enkele jaren niet meer gesproken hoeft te worden over ‘vaderinclusieve hulpverlening’, omdat het vanzelfsprekend onderdeel is geworden van professioneel werken met gezinnen.
Dat vraagt om drie bewegingen:

zien – betrekken – borgen.
Vaders ***zien*** als zelfstandige opvoeders. Vaders daadwerkelijk ***betrekken***.
En die betrokkenheid vervolgens ***borgen*** in beleid, financiering, opleiding, kwaliteitsnormen en dagelijkse routines. Daarmee versterken we niet alleen vaders. We versterken ouderschap, gezinnen, de omgeving rond kinderen en uiteindelijk de gehele pedagogische basis.

Bob, dank voor het agenderen en onderzoeken van dit belangrijke onderwerp. Ik hoop dat het vervolgonderzoek en de verdere werkzaamheden van de Kenniswerkplaats Pedagogische Basis juist die stap van bewustwording naar structurele implementatie kunnen helpen realiseren.

Kenneth

Referentielijst 'Vaders in de pedagogische basis'

- **Kennisplatform Inclusief Samenleven [KIS].** *Kennisgids inclusief vaderschap.* Kis.nl
- **Kennisplatform Inclusief Samenleven [KIS]. (2025, 23 januari).** *Vaders doen ertoe – ook als het moeilijk is.* Kis.nl
- **Leernetwerk KOOZ. (2024).** Leernetwerk KOOZ *Kennisclips over vaderlijke betrokkenheid en het betrekken van vaders in zorg en hulpverlening***.** Leernetwerkkooz.nl
- **Nederlands Jeugdinstituut [NJi]. (2026).** *Databank Effectieve Jeugdinterventies: Opvoeddebatten met vaders met een migratieachtergrond.* Nji.nl
- **Nederlands Jeugdinstituut [NJi].** *Vader worden: hoe geef je het vaderschap op jouw manier vorm?* Nji.nl
- **Tavecchio, L. (2026).** *Positief betrokken vaderschap: De betekenis van de vader in de pedagogische basis en het onderwijs.* Amersfoort: Bijbels Beraad M/V.
- **Valks, K. (2024).** *Vaderschap verdiept: De impact van actieve betrokkenheid.*
  Deze publicatie verdiept het thema actieve vaderbetrokkenheid en de betekenis daarvan voor kind, vader en gezin, met aandacht voor intergenerationele patronen en pleit voor structurele verankering van vaderbetrokkenheid in opvoeding, preventie, zorg, onderwijs en de pedagogische basis. Family-control.nl
- **Vereniging van Nederlandse Gemeenten [VNG] & Kenniswerkplaats Pedagogische Basis.** *De pedagogische basis: Samenwerken aan een kansrijke omgeving voor ieder kind.* Vng.nl
- **Valks, K. (2021).** *Opvoedkwesties: De vaders doen ook mee.* Family-control.nl
  Deze publicatie onderstreept de vader als volwaardige opvoeder en pleit voor een pedagogische praktijk waarin professionals vaders niet alleen benoemen als ‘ouder’, maar hen actief bereiken, aanspreken en betrekken bij de opvoeding en ontwikkeling van hun kinderen. Family-control.nl